

Zeven eeuwen Neerstad

Middeleeuwen

Ieper is in de middeleeuwen een internationale handelsstad. Het Ieperse laken is in heel Europa bekend. De stad beleeft gouden tijden en barst uit haar voegen. Nieuwe wijken ontstaan buiten de vestingmuren en worden beschermd door een tweede stadsomwalling. De huidige Neerstadsite ligt ten noorden van de binnenstad op de grens tussen de voormalige Sint-Jansparochie en O.L.V. Ten Brielen.

In de 14de eeuw breekt er oorlog uit. Tijdens het Beleg van Ieper in 1383 vallen de Engelsen en de Gentenaars Ieper aan vanuit economisch winstbejag. Op de kopergravure van Guillaume Du Tiel is te zien hoe ze vanuit hun tentenkampen de buitenparochies innemen. Verschillende brandende gebouwen tonen de desastreuze vernieling. De Ieperlingen leggen een groot deel van de voorsteden in as om de vijand geen schuilplaats te geven. Ook de Engelsen en de Gentenaars steken bij hun aftocht gebouwen in brand.

Detail uit een kopergravure van Guillaume Du Tiel uit circa 1610 met de belegering van de stad Ieper in 1383.
Collectie Yper Museum, SM 3185.

16de eeuw

De stad trekt zich na het Beleg van Ieper terug binnen haar eerste vestinggordel. De wandkaart van Thévelin-Destrée uit 1564 (herdruk in 1815) toont Ieper in het jaar 1500. De buitenwijken zijn niet meer bewoond. Waar de huidige Neerstadsite ligt, zien we enkel lege velden. De Sint-Janskerk wordt op deze kaart nog afgebeeld, maar zal in 1578 verdwijnen om plaats te maken voor nieuwe versterkingen.

De omgeving van de Neerstadsite op de ingekleurde wandkaart van Thévelin-Destrée.
Collectie Yper Museum, SM 3188.

17de eeuw

De leperlee is in de middeleeuwen een belangrijke verbinding voor de internationale lakenhandel. De rivier baant zich een weg door de leperse binnenstad richting het noorden. In het begin van de 17de eeuw is de leperlee nog nauwelijks bevaarbaar. Door de politieke spanningen met Frankrijk en de religieuze oproer is er een sterke Spaanse militaire aanwezigheid in Ieper.

Een vlotte bereikbaarheid van de stad voor goederen en manschappen is belangrijk. Daarom starten de Spanjaarden in 1636 met de graafwerken van een breed kanaal dat parallel loopt met de leperlee. Het kanaal Ieper-Ijzer wordt de nieuwe economische slagader van de streek.

Detail uit een kaart in de Flandria Illustrata van Sanderus (1641). 'Den nieuwen vaert' is pas uitgegraven en vervangt de onbevaarbare leperlee.

SAI, Topografische Atlas, 127.

De Spanjaarden versterken de kaai van het nieuwe kanaal. Schepen moeten onder de Waterpoort doorvaren vooraleer in de haven aan te leggen. Niet enkel materialen worden geladen of gelost, ook veel passagiers wachten op een boot naar Diksmuide, Nieuwpoort of Veurne. Dit brengt heel wat activiteit met zich mee. Herbergen zoals Het Schaeck zorgen voor het nodige vertier. Zo ontstaat er rond de haven een nieuwe woonwijk: de Basseville of Neerstad.

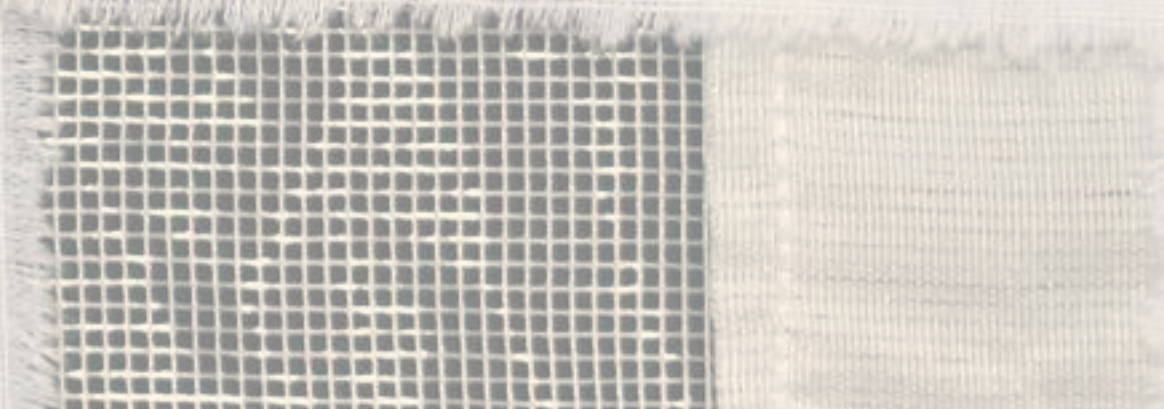

Waterspelen ter gelegenheid van de Tuindagkermis geschilderd door Adolphe Deruelle in 1860. De schoorsteen, de bergen zand en de afgewerkte bakstenen wijzen op een steenbakkerij vlakbij.

Collectie Yper Museum, SM 586.

De kaai van het leperleekanaal met de Waterpoort in 1875.
Collectie Yper Museum, SMFC001_1480.

18de eeuw

In 1678 verovert Lodewijk XIV de stad en komt Ieper in Franse handen. Onder invloed van de Franse vestingingenieur Vauban worden de Waterpoort en de omliggende vestingen versterkt en uitgebreid. Met de komst van de Oostenrijkers in de 18de eeuw volgt de geleidelijke ontmanteling wegens te duur. De Neerstad zal later nooit meer versterkt worden.

Oplijsting van alle gronden en gebouwen die tussen 1678 en 1684 in de Basseville worden onteigend of afgebroken voor de heraanleg van de vestingen.

Rijksarchief Brugge, Kasselrij Ieper, Eerste Reeks, 379.

Op de kaart van Eugène Frickx uit 1709 is de versterkte wijk Basseville goed te zien. Het roze staat voor de muren en gebouwen, het donkergroen voor het water en het lichtgroen voor afhellend terrein.

SAI, Topografische Atlas, 94.

19de eeuw

De Belgische regering beslist in 1851 om de vestingen definitief af te breken. De vrijgekomen ruimte wordt in loten verkocht. De Neerstad krijgt een herbestemming als handels- en industriezone. Toch gaat het de gevestigde handelaars niet altijd voor de wind. De onderhoudswerken van de vaart worden uitgesteld of duren onnodig lang. De economie valt stil en op het einde van de 19de eeuw volgt een periode van werkloosheid.

Handelsactiviteit langs de Ioskaai, circa 1870.

Collectie Yper Museum, SMFC004_228.

Eerste Wereldoorlog & heropbouw

Na de Eerste Wereldoorlog ligt de omgeving van de kaai, net zoals de rest van Ieper, volledig in puin. De Kortrijkse architect Raphaël Speybrouck (1893-1959) helpt mee bij de wederopbouw van de vernielde stad.

Op 1 juni 1921 vestigt hij zich samen met zijn echtgenote Jozefina Troffaes in een noodbarak in de Neerstad.

In 1923 verhuist het gezin Speybrouck naar een woning in de Elverdingestraat.

De Ieperse kaai in puin in 1918.

Collectie Yper Museum, SMFC001_1439.

Architect Raphaël Speybrouck met zijn echtgenote en dochter voor hun noodwoning in de Neerstad.

Privécollectie 'Westhoek verbeeldt', HEU008513020.

Het herstel van de vaart, toch een belangrijke motor voor de economische ontwikkeling, laat langer op zich wachten, tot grote ontevredenheid van de leperlingen. Op 17 augustus 1930 wordt met veel luister de eerste steen van de kaaimuren gelegd. De feestelijke inhuldiging volgt op 19 maart 1933. Het is een initiatief van de leperse handelskamer die jarenlang het voortouw neemt in de strijd tegen de logge overheidsmachine.

De herstelwerken aan de vaart starten in 1930.
In Flanders Fields Museum, IFFFC104_26.

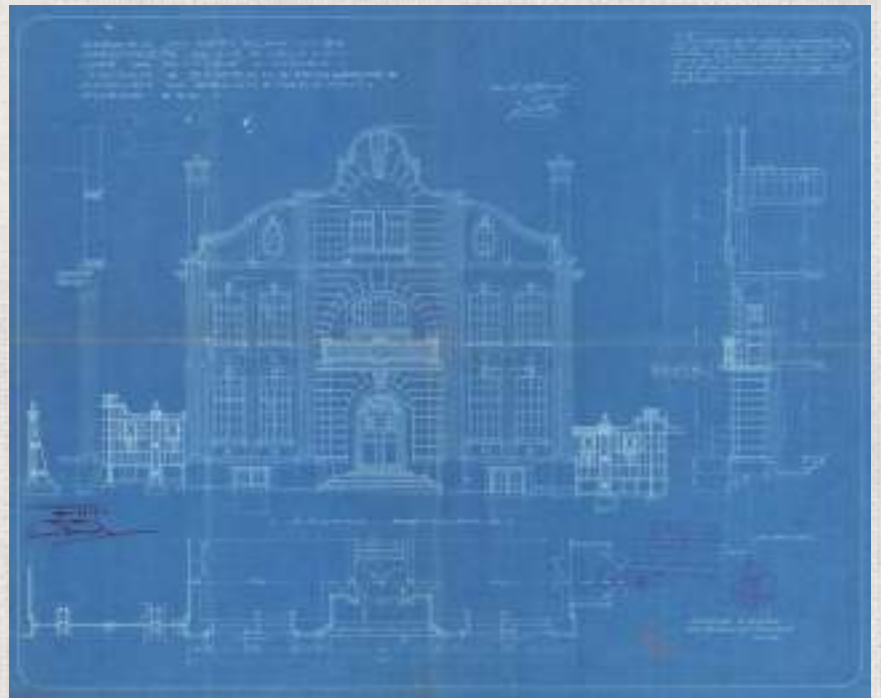
Het eerste schip wordt gelost aan de herstelde kaai op 20 maart 1933.
Privécollectie 'Westhoek verbeeldt', HEU008509389.

Het industriële leven na 1920

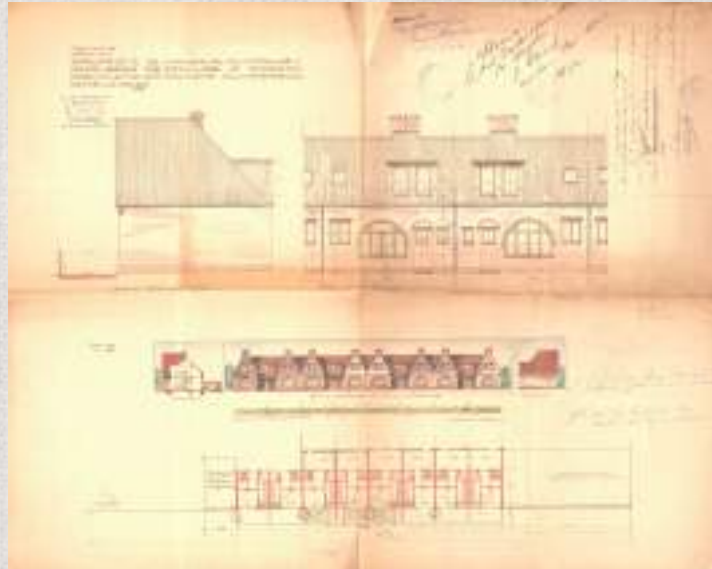
In de jaren 1920 komt het industriële leven stilaan weer op gang. Langs de Diksmuidseweg, de huidige Polenlaan, openen twee fabrieken de deuren. Alfred Valcke herbouwt zijn gieterij op het terrein van de latere Picanolsite. Zijn vader Joseph Valcke kocht de vrijgekomen gronden in 1856 toen de vestingen werden ontmanteld. Eén van de fabrieksgebouwen wordt ingenomen door NV Doom & Mahieu Constructiewerkhuizen. Dit bedrijf staat al voor de Eerste Wereldoorlog bekend voor zijn gasmotoren en metaalbewerkingsmachines.

Het interieur van de ijzergieterij van Alfred Valcke, circa 1900.
Privécollectie 'Westhoek verbeeldt', HEU008509408.

Het voorgevelplan van de gieterij van Alfred Valcke na de Eerste Wereldoorlog.
SAI, Dossiers heropbouw, 4094.

In de Masscheleinlaan laat gieterij Alfred Vlacke een rij arbeiderswoningen bouwen. De tuintjes van de woningen geven rechtstreeks toegang tot de fabriek.

SAI, Dossiers heropbouw, 5489.

Het alom gekend huis
W^e DOOM & MAHIEU
van YPER, Kaai

maakt zijne talrijke kalanten kenbaar dat zijne ateliers tot Yper terug in werking zijn. Zij houden zich, geijk voor den oorlog, ten dienste van iedereen voor al wat moteurs, gazogènes en maalderijen aangaat.

Groote voorraad van Motoren en gazogènes in magazijn alsook volledige installatiën voor Maalderijen.

Bureaux zijn nog voorloopig *François De Greefstraat n° 1, SCHAEERBEEK (Brussel.)*

Aankondiging in de krant van de heropening van NV Doom & Mahieu. Het Ypersche, 15 september 1920.

1928

In 1928 laat de Wevelgemse ondernemer Constant Vansteenkiste (1869-1948) zijn oog vallen op de industriële site langs de Polenlaan. Vansteenkiste neemt de gieterij van Alfred Valcke en de gasmotorenfabriek NV Doom & Mahieu over. Een voor de hand liggende keuze: de site is uitstekend gelegen én al voorzien van een metaalgieterij. Bij de oprichting van een nieuwe vennootschap treedt de familie Steverlyncx toe tot de Raad van Bestuur. Textielingenieur Baldewijn Steverlyncx (1893-1976) wordt voorzitter.

NAAMLÖÖZE MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING VAN DE VLASVEZELBEREIDING

GIETERIJ EN WERKHUIZEN VANSTEENKISTE

Telefoon N°76
Handelsregist. n°259
Postcheckreken. n° 230.473
TELEGRAMADRES: VLASWERK
BANK: HANDEL EN NIJVERHEID
CODE: ABC. 5TH EDITION MARCONI EN BENTLEY'S

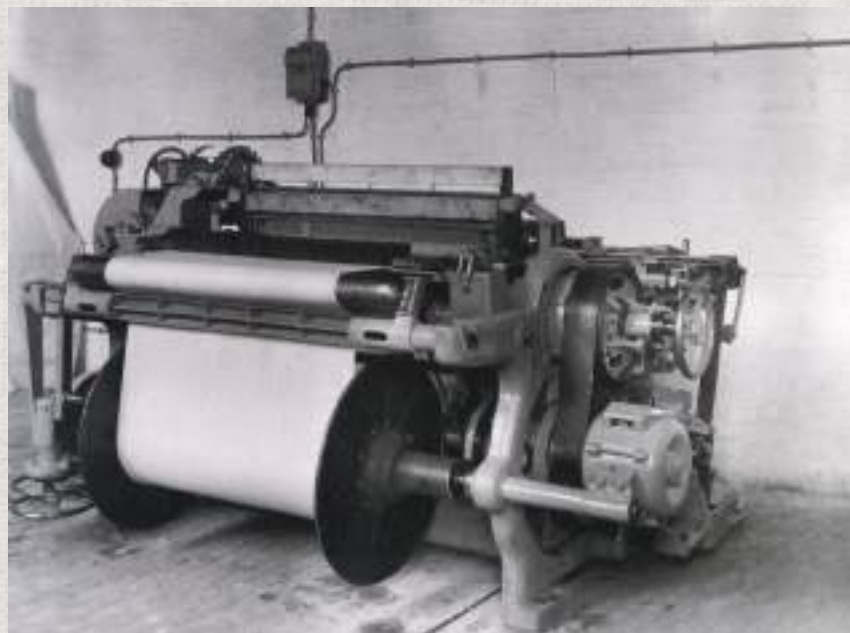
SLIJTMACHIENEN
REPELMACHIENEN
VLASROLPERSEN
ZWINGELTURBINEN
KLODDENZWINGELMACHIENEN
VOLLEDIGE VLASBEREIDINGS INRICHTINGEN

Briefhoofd van de Gieterij en Werkhuizen Vansteenkiste.
Privécollectie.

1936

Constant Vansteenkiste ontwerpt nieuwe modellen zwingelturbines om vlas te bewerken. Toch heeft zijn bedrijf het niet gemakkelijk. Concurrenten proberen zijn machines na te maken en de vlasnijverheid maakt wereldwijd een zware crisis door. Het bedrijf is in het midden van de jaren dertig niet langer leefbaar.

Constant Vansteenkiste gaat in zee met de uitgeweken Spaanse ingenieur Juan Picañol die een partner zoekt om automatische weefgetouwen te bouwen. Dat leidt op 22 september 1936 tot de omvorming van Gieterij en Werkhuizen Vansteenkiste in Weefautomaten Picanol NV. Baldewijn Steverlynck brengt zijn broer Charles (1888-1984) in het bedrijf. Ingenieur Jaime Picañol (1908-1988), de broer van Juan, neemt de productie in handen. Het eerste automatische weefgetouw Omnium wordt eind 1936 op de markt gebracht.

Het eerste automatische weefgetouw Omnium is een schietspoelmachine waarbij zonder stoppen een nieuwe spoelpijp in de schietspoel wordt geslagen.

Picanol, meer dan weefmachines (2011).

De eerste demonstratiezaal voor de Omnium-weefgetouwen.

Picanol, meer dan weefmachines (2011).

Tweede Wereldoorlog

Tijdens de Tweede Wereldoorlog zijn de grondstoffen schaars door de opeising van de Duitse bezetter. Het aantal geproduceerde machines daalt aanzienlijk. Weefgetouwen worden betaald met levensmiddelen, zoals sardienen en sinaasappels uit Spanje en vis uit Denemarken. Toch blijft Picancol in de oorlogsjaren de grootste onderneming van Ieper.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog eist de Duitse bezetter de arbeidershuizen op in de Weverijstraat om militairen te huisvesten. Er hangt een bordje naast de deur waarop het aantal ingekwartierde militairen geschreven staat.

Privécollectie 'Westhoek verbeeldt', HEU008512914.

Na de oorlogsjaren

Na de Tweede Wereldoorlog schiet de productie van weefgetouwen opnieuw uit de startblokken. Het personeelsbestand stijgt pijlsnel: van 200 werknemers in 1945 tot 700 in 1952. De gieterij moderniseert en Picanol breidt zijn gebouwen uit in de Weverijstraat en de Polenlaan. Op de machinebeurs in Rijsel wordt in 1951 het model President als beste weefgetouw ter wereld uitgeroepen. Vanaf dan verovert Picanol de wereld.

Na de oorlogsjaren worden obussen in de gieterij gesmolten.
Privécollectie 'Westhoek verbeeldt', HEU008507392.

Luchtfoto van Picanol net na de Tweede Wereldoorlog. Het Kattenkerkhof voor de fabriek doet dienst als opslagplaats.
Privécollectie 'Westhoek verbeeldt', HEU008505568.

Kamiel Moerkerke poseert met enkele kinderen in de Weverijstraat, circa 1947.
Het fabrieksgebouw van de huidige Academie is nog in aanbouw.
Privécollectie "Westhoek verbeeldt", HEU008512912.

De weefgetouwen worden in kisten naar buitenlandse klanten verscheept.
SAI, Archief Picanol, 187.

1945-1960

Voor veel Ieperlingen is Picanol meer dan een werkplek. Overdag werken ze in de fabriek en 's avonds of in het weekend zijn ze actief in één van de vele sport- en cultuurverenigingen van het bedrijf, zoals voetbalploeg WAP Sport, basketclub Athlon, de harmonie, het majorettenkorps, de karabijschutters en de forelvisser. Het feestcomité organiseert koffiekaarten, dansavonden, fietsuitstappen, vinkenzettingen en toneelvoorstellingen. Voor de kleinsten is er jaarlijks het Sint-Maartenfeest.

De harmonie van Picanol treedt voor de eerste keer op naar aanleiding van de Sint-Elooisviering in december 1947.

Privécollectie 'Westhoek verbeeldt', HEU008503862.

Basketbalclub Athlon speelt een match tegen de Jeugdclub Sint-Pieters, circa 1954.

Privécollectie 'Westhoek verbeeldt', HEU008503580.

De Picanolmajoretten treden in 1969 op in Roubaix.
SAI, Archief Picanol, 674.

De voetbalploeg van de firma Picanol oefent op het voetbalterrein achter hun clublokaal
Café Nova.
Privécollectie 'Westhoek verbeeldt', HEU008503873.

Een vinken-zetting van Picanol langs de Wieltjesgracht in 1964.
SAI, Archief Picanol, 274.

1960-2000

Vanaf 1960 groeit Picanol uit tot een wereldbedrijf met meer dan 2.000 werknemers en een jaarlijkse productie van 6.000 weefautomaten. Het bedrijf investeert in nieuwe productiehallen. Aan de rand van het stadscentrum van Ieper wordt een automatische gieterij en een nieuwe productielijn gebouwd met een capaciteit van 10.000 schietspoelmachines per jaar.

Doorheen de jaren blijft Picanol investeren in de aankoop van terreinen en de bouw van nieuwe infrastructuur om groter en centraler te kunnen werken. In juni 1976 verhuist ook de gieterij naar de nieuwe fabriek in de Steverlyncklaan. De kantoren en de demonstratiehal blijven tot het begin van deze eeuw aan de Polenlaan.

De montagehal in de oude Picanolsite.
SAI, Archief Picanol, 468.

Kattenkoningin Nicole Sercu stelt in 1964 het 2.500ste Picanolgetouw in werking bij de Nederlandse weverij Ten Cate in Nijverdal.
SAI, Archief Picanol, 112

30-10-61

INMULDIGING INDUSTRIEZONE EN
NEUWE BEDRIJFSGEBOUWEN N.V. PICAÑOL

Theo Lefevre

Premier Theo Lefevre ondertekent op 30 oktober 1961 het guldenboek bij de inhuldiging van de nieuwe Picanolgebouwen in de Steverlyncklaan.

SAI, Guldenboek 1944-1967.

15 jaar Neerstad

In het begin van de jaren 2000 gaat het stadsbestuur op zoek naar een nieuw onderkomen voor enkele culturele stadsdiensten. De voormalige fabrieksgebouwen van Picanol zijn een ideale locatie. In de zomer van 2006 vatten de werken aan. Drie jaar lang wordt er met man en macht gewerkt om de voormalige Picanolsite een nieuw gezicht te geven. Een deel van de oude fabriek wordt geïntegreerd in de nieuwe gebouwen. In 2009 verhuizen het Stadsarchief, de Bibliotheek en de Academie naar de Neerstad.

Werken op het Beeldenplein in 2008.
© Stadsarchief Ieper.

Verhuis van de oude locatie van het Stadsarchief in de Lange Meersstraat naar de Neerstad.
© Stadsarchief Ieper.

Opening van de Academie in 2009.
© Margaux Capoen.